

**Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет**

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

**з дисципліни: «Актуальні питання адміністративного права та процесу»
на тему: «ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ»**

Студента групи ПРм-13:

Бабія Володимира Олеговича

Керівник: д.ю.н., проф. Кравчук М.Ю.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ І АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ В ЗАКОНО- ДАВСТВІ УКРАЇНИ.....	5
1.1. Поняття та характерні особливості адміністративної відповідальності у вітчизняному законодавстві.....	5
1.2. Поняття, система та види адміністративних стягнень в українському законодавстві.....	9
Висновок до розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПО- ВІДАЛЬНОСТІ ТА АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ КРАЇН ЄВРОПИ: НІМЕЧЧИНИ, ФРАНЦІЇ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	14
2.1. Основні відмінності в розумінні змісту адміністративної відповідаль- ності та адміністративних стягнень в різних правових сім'ях: порівняння романо- германської та англосаксонської правових сімей.....	14
2.2. Особливості адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень в законодавстві Німеччини: порівняльно-правовий аналіз.....	16
2.3. Правовий інститут адміністративної відповідальності та адміністра- тивних стягнень у французькому законодавстві: порівняльний аналіз правових аспектів.....	20
2.4. Адміністративна відповідальність та система адміністративних стяг- нень в праві Великої Британії: порівняльно-правовий аналіз.....	23
Висновок до розділу 2.....	25
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ІНСТИ- ТУТІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА АДМІНІСТРА- ТИВНИХ СТЯГНЕНЬ У ВІТЧИЗНЯНЬОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....	27
Висновок до розділу 3.....	31
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35

ВСТУП

Сьогодні Україна переживає один із мабуть найважчих періодів у своїй історії. Збройна агресія з боку російської Федерації проти нашої держави стала наслідком споконвічного вибору українського народу – бути незалежним, демократичним та правовим суспільством і державою, який передусім прагне до європейського майбутнього. Проте, перешкодою на цьому шляху є не тільки зовнішні чинники, але й внутрішні, зокрема адміністративні правопорушення, які залишаються суттєвим викликом для національної безпеки, громадського порядку та соціальної стабільності.

У таких умовах особливої актуальності набуває ефективне функціонування інститутів адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень, які є важливими складовими адміністративно законодавства. Так власне, адміністративні правопорушення, як прояви суспільно небезпечної поведінки, вимагають чіткого, пропорційного та, найважливіше, справедливого реагування з боку держави. Водночас, у сучасному світі, де правові системи активно запозичують ефективні підходи одна одної, вивчення зарубіжного досвіду у цій сфері є необхідною умовою для модернізації українського законодавства та підвищення його ефективності. Адміністративна відповідальність та система адміністративних стягнень в найбільш розвинених країнах Європи мають істотні відмінності, що обумовлені насамперед належністю цих держав до різних правових сімей, а також – традиціями та моделями правозастосування.

Саме тому дана курсова робота присвячена аналізу зарубіжного досвіду адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень. У ній здійснюється порівняльно-правове дослідження правових систем найбільш розвинених європейських країн: Федеративної Республіки Німеччина, Франції та Великої Британії з українським адміністративно-деліктним правом з метою виявлення найбільш ефективних шляхів, які можуть бути корисними для вдосконалення вітчизняного законодавства.

Дослідженням інституту адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень, порівняння вітчизняного та зарубіжного законодавства в цій площині, займалися такі вчені-теоретики, як: Крайній П.І. [14], Лук'янець Д.М., Кисилевич О.В. [22], Коломоець Т.О., Шемшученко Ю.С., Білоус-Осінь Т.І. [5], Тимощук В.П., Дубова К.О. [10], Міхеєв М.В [19; 20], Гриценко І.С., Чорна В.Г. [25], Андрійко О.Ф., Ковбас І.В. [14], Бандурка О.М., та інші.

Мета курсової роботи, полягає в детальному дослідженні особливостей адміністративної відповідальності та системи адміністративних стягнень у правових системах найбільш розвинених країн Європи, а також обґрунтування доцільності запозичення окремих елементів зарубіжного досвіду для вдосконалення українського адміністративно-деліктного законодавства.

Завдання даної курсової роботи полягає у вивченні сутності та правової природи адміністративної відповідальності, аналізі системи адміністративних стягнень у законодавстві України та деяких найбільш розвинених зарубіжних країн, визначенні ключових відмінностей у підходах до притягнення до адміністративної відповідальності, а також – у розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства.

Об'єктом дослідження виступають адміністративно-правові відносини, які виникають під час притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Предметом дослідження є норми вітчизняного та зарубіжного адміністративно-деліктного законодавства, що регламентують підстави, порядок і види адміністративної відповідальності та систему адміністративних стягнень..

Методами дослідження, які використовувались при написанні курсової роботи є: формально-логічний, аналітичний, порівняльний-правовий, історико-правовий, а також – системно-структурний.

Структура і обсяг даної роботи обумовлені її метою і завданнями. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 26 найменування. Загальний обсяг роботи становить 37 сторінки, з них, окремо, список використаних джерел – 3 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ І АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

1.1. Поняття та характерні особливості адміністративної відповідальності у вітчизняному законодавстві.

Безсумнівно, для того, щоб в повній мірі зрозуміти та усвідомити зміст поняття «адміністративна відповідальність», а також – ефективно і ґрунтовно порівняти його із зарубіжним досвідом таких країн, як: Федеративної Республіки Німеччина (далі по тексті – Німеччина), Франції та Великої Британії, про що більш детальніше йтиме мова в Розділі 2 під назвою «Зарубіжний досвід адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень країн Європи: Німеччини, Франції та Великої Британії», цієї роботи, необхідно дослідити зміст цього поняття у вітчизняному законодавстві та науковій літературі. На сьогоднішній день, усі без виключення, дефініції такого поняття як «адміністративна відповідальність» в українській адміністративно-правовій науці (теорії) мають дослідницький характер [8, с. 31].

Чинне українське законодавство взагалі не містить легального визначення даному поняттю, соціальна роль якого є вкрай важливою, адже адміністративна відповідальність виникає як правовий наслідок неналежної реалізації фізичними і юридичними особами своїх прав та обов'язків в суспільстві. Законодавець тільки в Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі по тексті – КУпАП), а саме в статті 23 цього Кодексу, під назвою «Мета адміністративного стягнення», вказав з поміж іншого на те, що «мірою адміністративної відповідальності є адміністративне стягнення». Проте застосування цього поняття без його легального визначення, тобто – в умовах нормативної невизначеності такої категорії, призводить до неоднозначності його трактування та тлумачення [2].

Такі прогалини в законодавстві є наслідком ситуації, яка склалася в науці адміністративного права. Вітчизняні дослідники досі не можуть досягти єдності в розумінні природи та змісту категорії «адміністративна відповідальність», яка водночас виступає однією з ключових складових адміністративного права. Все це призвело до того, що в теорії адміністративного права міститься ціла низка

визначень змісту поняття цього соціально-правового явища, які сформовані відомими вченими-теоретиками права та мають дещо спільний та суперечливий характер [8, с. 32; 24, с. 266].

Умовно дослідників можна поділити на два табори, одні з них переконані, що адміністративна відповідальність є санкцією, тобто – покаранням. Тоді як, інші на противагу першим, трактують дане досліджуване поняття, як обов’язок особи відповідати за свої протиправні вчинки.

У своїй дисертації, доктор юридичних наук, професор Д.М. Лук’янець переконаний, що «... адміністративної відповідальності має виходити із встановлення сутності відносин, пов’язаних із взаємодією органів державної та муніципальної влади з одного боку, та суспільством в цілому в особі його юридичних та фізичних осіб, що є його членами, де змістом яких виступає здійснення оцінки діяльності таких учасників суспільних правовідносин, що результативно у разі обґрунтованості вимагає застосування адміністративних стягнень» [26, с. 66–67].

Тоді як, вчена Т.О. Коломоєць у своїх наукових працях, сформувала дещо інший, проте не менш цікавий підхід до розуміння змісту суті досліджуваного поняття. Вона переконана в тому, що «адміністративна відповідальність, яка реалізується перед владним суб’єктом, – є формою реагування держави на протиправне діяння [15, с. 118–119].

В розумінні доктора філософії права, О.В. Поштаренко, яка переконана, в тому, що поняття «адміністративна відповідальність» неможливо досліджувати у відриві від загальноправової юридичної відповідальності. Оскільки, вона, тобто – адміністративна відповідальність є різновидом загальноправової, що безпосередньо закріплено законодавцем у п. 22 ст. 92 Конституції України (далі по тексту – Конституція). Вона у своїй дисертації писала, що «адміністративна відповідальність існує як суб’єктивна реакція на прояви протиправної діяльності особи, так і об’єктивна реальність, що втілюється у відповідних нормативно-правових актах, де встановлюється підстави її застосування» [1; 8, с. 31; 26, с. 66–67].

Як зазначає у своїх працях, професор В.Б. Авер'янов «адміністративна відповідальність – відповідальність за вчинення адміністративного проступку (правопорушення). Вона характеризується негативною реакцією держави на протиправні прояви окремих фізичних (а в деяких випадках і юридичних) осіб шляхом встановлення відповідних правил, заборон і адекватних порушенням санкцій щодо порушників». До аналогічного висновку, під час дослідження змісту та природи поняття «адміністративна відповідальність» дійшов, доктор юридичних наук І.С. Гриценко, який зазначає, що «як різновид правової відповідальності, адміністративна відповідальність – специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (насамперед адміністративних проступків), згідно з якою особи, які скоїли правопорушення, повинні дати відповідь перед повноважними державними органами за свої неправомірні дії та понести за це адміністративні стягнення у встановленому законом порядку» [24, с. 266].

Не меншої уваги заслуговують праці А.Ю. Пеховського, який у своїх роздумах про природу підстав виникнення адміністративної відповідальності, розрізняє «підстави притягнення до адміністративної відповідальності» та «підстави настання адміністративної відповідальності». В основу розмежування цих категорій закладена ідея, що «... підставами притягнення до адміністративної відповідальності є сукупність обставин, наявність яких робить цю відповідальність можливою, а підставами настання такої відповідальності – сукупність обставин, наявність яких робить юридичну відповідальність повинною, тобто невідворотною». При цьому варто зауважити, що адміністративна відповідальність може існувати не завжди. На думку вчених-теоретиків Л.І. Бородіна та В.А. Круглова, досліджуваний вид юридичної відповідальності потребує наявності таких трьох взаємопов'язаних складників, як [15, с. 118–119]:

- а) вчинення діяння (дії чи бездіяльності), що порушують встановлену КУпАП або іншими нормативно-правовими актами заборону;
- б) порушення процесуального порядку розслідування, розгляд справи, а також ухвалення рішення по даній справі про застосування до особи,

яка скоїла протиправне діяння, санкції, передбаченої КУпАП або іншими нормативно-правовими актами, чи про звільнення від неї;

в) виконання прийнятого рішення.

Крім цього, для того, щоб ще краще усвідомити зміст такого поняття, як «адміністративна відповідальність», необхідно виділити характерні особливості досліджуваного поняття. Традиційно в теорії адміністративного права вчені-теоретики виділяють такі ознаки досліджуваного поняття, як:

- широта застосування, адміністративна відповідальність є одним із видів юридичної, та як наслідок і – соціальної відповідальності, яка у свою чергу є своєрідним явищем, суть якого полягає в охороні суспільних правовідносин, які виникають у зв'язку взаємодії людини та держави, органів публічної влади, їх посадових осіб тощо [26, с. 66–67];

- особлива мета, яка забезпечується державним примусом та полягає в наступному: перевиховання та покарання особи, яка вчинила правопорушення, відновлення порушених нею прав, запобіганні здійснення нових проступків та виховання інших членів суспільства;

- специфічні функції, адміністративна відповідальність виконує *охоронну (компенсаційну)* функцію, суть якої зводиться до того, щоб застосувати такий вид стягнення, який міг би найефективніше відшкодувати завдану шкоду, яка заподіяна винуватцем, суспільним правовідносинам. Тоді як, попереджувальна (превентивна) – полягає в тому, щоб насамперед запобігти вчиненню нових адміністративних правопорушень, як правопорушником, так і тими особами, які ніколи не порушували адміністративних норм;

- правова визначеність, адміністративна відповідальність, як і будь-який з видів юридичної відповідальності – встановлюється нормативно-правовими актами (кодексах, законах, правилах, корпоративних актах тощо), які видаються органами державної влади та їх посадовими особами;

- законність, досліджуваний вид юридичної відповідальності ґрунтується на тому, що «ніхто не може бути підданий заходу впливу в зв'язку з адміні-

стративним правопорушенням інакше як на підставах і в порядку, встановлених законом», така ознака закріплена законодавцем в ст. 7 КУпАП [2];

- неприпустимо розширювати тлумачення диспозиції норм КУпАП, у випадку притягненні особи до адміністративної відповідальності, будь-яке розширення переліку протиправних дій або бездіяльності, за які може настати відповідальність – заборонено.

- здійснюється виключно уповноваженими особами, правом притягнення до адміністративної відповідальності наділені – органи державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, суди, відповідно до приписів матеріальних норм, а саме ст. 213 КУпАП [2];

- особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності, законодавцем в різних нормативно-правових актах закріплено в обов'язковому порядку складати протокол, збирати і оцінювати докази, виносити постанови, а також – вчиняти інші процесуальні дії. При цьому акт про притягнення до адміністративної відповідальності може прийматися, або індивідуально, що здійснюється суддею чи посадовою особою відповідного органу, або колегіально – шляхом голосування, які проводяться членами наприклад виконавчих комітетів чи адміністративних комісій [8, с. 32–34].

Враховуючи все вище зазначене, можна сформулювати власне, вичерпне та актуальне визначення змісту досліджуваного поняття, яке зводиться до наступного: «адміністративна відповідальність – це один з видів юридичної відповідальності, специфічна форма реагування з боку держави, яка здійснюється конкретно визначеними органами, їх посадовими особами, примусово з дотриманням встановленої процедур, до особи, яка вчинили адміністративний проступок, шляхом понести за вчинення своїх неправомірних дії (бездіяльності) адміністративного стягнення в установлених законом формах і порядку.

1.2. Поняття, система та види адміністративних стягнень в українському законодавстві.

Законодавець частково розкриває сутнісний зміст досліджуваного нами поняття «адміністративне стягнення» в Главі 3 КУпАП. В ст. 23 цього Кодексу,

зазначено наступне: «адміністративне стягнення є мірою відповідальності та застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів, а також запобігання вчиненню нових правопорушень». Проте, таке тлумачення досліджуваного поняття, більше характеризує виключно його мету, але аж ніяк не дозволяє зрозуміти генезу та зміст даного правового явища. По-суті, таке формальне визначення зведене до того, адміністративному стягненню притаманні такі ознаки, як взаємозв'язку з юридичною відповідальністю та власне його мету, тобто призначення адміністративного стягнення, як правового явища [2; 5, с. 32–34].

Реальний зміст та тлумачення досліджуваного поняття розкривається у працях вчених-теоретиків адміністративного права. Однак, як це зазвичай буває велика кількість наукових праць у дослідженні цього питання, призводить до формування численних трактувань одного і того самого поняття. Як наслідок, в науковій літературі досі не має єдиної думки щодо тлумачення змісту поняття «адміністративне стягнення».

Зокрема, вчений-теоретик В.В. Іванов, у своїх працях розглядає поняття «адміністративне стягнення» як один з елементів цілісної системи заходів адміністративного примусу, який направлений на захист суспільного порядку і суспільної безпеки. Таке трактування досліджуваного поняття охоплює всі об'єкти адміністративно-правового захисту, на які посягає адміністративне правопорушення. По-суті, науковець під адміністративним стягненням розуміє передбачені КУпАП санкції за вчинення адміністративних проступків. Однак, варто зауважити, що адміністративні санкції, містяться не тільки у вищезгаданому Кодексі, але й в інших нормативно-правових актах [2; 23, с. 208].

Тоді як, доктор юридичних наук, професор Л.В. Коваль, переконаний, що «адміністративні стягнення – є необхідними наслідками порушення заборон, які зводяться до засудження поведінки правопорушника й обмеження особистих благ та інтересів останнього». Проте, на думку О.М. Рєзніка, таке розуміння досліджуваного поняття є неповним. Науковець у своїх працях наголошує на те, що «перелік підстав для призначення адміністративних стягнень є значно

ширшим та не зводиться до невиконання чи порушення заборон, вони можуть бути також застосовані й у разі неналежного виконання обов'язків, визначених законами» [16, с. 131–132].

Зовсім інша ситуація склалася з системою адміністративних стягнень, яка є детально пропрацьовано законодавцем. Вона включає різні за характером та правовими наслідками санкції, що у свою чергу дозволяє використовувати їх диференційовано, враховуючи рівень суспільної небезпеки, яку вчинила особа, а також – саму особу правопорушника. Власне, закріплення такої чітко визначеної системи адміністративних стягнень, заклало міцний фундамент для формування інституту правової відповідальності з урахуванням усіх тих численних трансформаційних процесів, які відбуваються в суспільстві [5, с. 33].

Усі види адміністративних стягнень, які передбачені в КУпАП, розташовані логічно, в залежності від наростання значимості стягнення — від найбільш легкого, до суворого. В останній редакції цього Кодексу від «01» лютого 2025 року, система адміністративних стягнень закріплена в ст. 24 КУпАП, і включає такі види, як [2; 23, с. 208]:

- 1) попередження;
- 2) штраф;
- 2-1) штрафні бали;
- 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;
- 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення чи безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення;
- 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- 5-1) громадські роботи;
- 6) виправні роботи;
- 6-1) суспільно корисні роботи;

- 7) адміністративний арешт;
- 8) арешт з утриманням на гауптвахті.

Варто також зауважити, що даний перелік адміністративних стягнень, що передбачений законодавцем в ст. 24 цього Кодексу, не є вичерпним. В окремих випадках він може бути розширений також іншими видами стягнень. Проте для цього необхідне виконання двох обов'язкових умов, а саме: нові види стягнень мають бути введені нормативно-правовими актами, які видаються Верховною Радою України (далі по тексту – ВРУ), тобто – Законами України, а також – ці стягнення мають відповідати принципам і положенням КУпАП, не суперечити їх суті та змісту [2; 10, с. 113].

Одним із яскравих прикладів застосування цієї особливості законодавцем є зокрема те, що до іноземців та осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують громадський порядок, може бути застосовано, окрім вище згаданих адміністративних стягнень, також – примусове видворення за межі території України. Особливістю цього окремого виду «адміністративного стягнення» полягає в тому, що положення жодної із статей Особливої частини КУпАП у санкціях такого стягнення не передбачає, але воно передбачене в зовсім іншому нормативно-правовому акті, Законі України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», який прийнятий ВРУ «22» вересня 2011-го року [2; 3].

Підсумовуючи вище зазначене, можемо запропонувати власну дефініцію поняття «адміністративне стягнення». Відтак, адміністративне стягнення – це ніщо інше, як матеріалізована міра відповідальності, яка настає як наслідок неправомірної поведінки особи, яка вчинила адміністративний проступок і повинна справедливо відповісти за свої діяння, шляхом понесення покарання у вигляді певних несприятливих заходів морального, матеріального та фізичного впливу, з метою виховання цієї особи, в дусі додержання законів, поваги до правил цивілізованого суспільства, а також – запобігання вчиненню нових адміністративних правопорушень, як самим правопорушником, так і іншими особами. Таке визначення досліджуваного поняття, дозволяє якомога ширше

передати його правову природу, яка включає в себе елементи репресивного, (карального), виховного та запобіжного характеру.

Висновок до розділу 1

Зважаючи на все вищезазначене, можна дійти до логічного висновку, що поняття «адміністративна відповідальність» та «адміністративне стягнення» в українському законодавстві – є складним і багатогранним явищем, яке досі викликає численні дискусії серед вчених-теоретиків. Відсутність легітимного визначення цих понять призводить до неоднозначності при їх тлумаченнях.

На нашу думку, адміністративна відповідальність має дуальну природу: вона водночас є реакцією держави на шкоду, заподіяну адміністративним правопорушенням, та юридичним обов'язком особи зазнати адміністративних стягнень. Однак, як не безпідставно зазначають науковці, система правових норм, що регулюють адміністративну відповідальність, незважаючи на зміни в КУпАП, не повною мірою відповідає сучасним потребам, які виникають в правовому полі. Активність дискусій щодо змісту поняття «адміністративна відповідальність», зумовлена насамперед широтою застосування цього терміна та неоднозначною позицією законодавця, який використовує досліджуване поняття в різноманітних нормативно-правових актах, але не дає йому чіткого визначення. Це призвело до різноманітності точок зору щодо цього поняття.

Не менш дискусійним є дослідження правової природи адміністративних стягнень та її видів, яка є досить розгалуженою і включає різні види покарань, від попередження до адміністративного арешту. Проте не всі вони є ефективно реалізовані на практиці.

РОЗДІЛ 2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ КРАЇН ЄВРОПИ: НІМЕЧЧИНИ, ФРАНЦІЇ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

2.1. Основні відмінності в розумінні змісту адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень в різних правових сім'ях: порівняння романо-германської та англосаксонської правових сімей.

Розвиток право, в тому числі адміністративного права, в кожній державі відбувався окремо. Проте під впливом цілої низки різноманітних чинників, які при цьому для окремих країн були спільними, в результаті чого поступово з плином століть, сформувалися цілі правові сім'ї. На сьогоднішній день, вчені-теоретики виділяють цілу низку таких правових сімей, проте найбільш поширеними з них є: романо-германська, яку також називаються – континентальна, та англосаксонська (англо-американська) [11, с. 10–11; 22, с. 84].

При цьому, романо-германський тип правової сім'ї, до якого відноситься і українське право, значно поширеніший, ніж англосаксонський. До цієї правової сім'ї відноситься законодавство: Франції, Бельгії, Нідерландів, Італії, Іспанії, Федеративної Республіки Німеччина, Австрії та інших держав. Водночас, варто зазначити, що досить великі правові сім'ї, в середині себе можуть поділятися на менші правові системи, які об'єднанні спільними фундаментальними ознаками, проте враховуючи особливості власного розвитку власних унікальних рис, які не притаманні іншим. Так власне, романо-германську правову сім'ю, вчені поділяють на дві правові системи [9, с. 407–409]:

- романська, або французька правова система, до якої відносяться законодавство насамперед Франції, а також – Бельгії, Італії, Нідерландів, Люксембургу, Іспанії, Португалії та інших країн. Ця правова система за свою основу бере приписи римського права, та не визнає судового президента взагалі;
- германська правова система, до неї відносять право Німеччини, Данії, Швеції, Норвегії, Австрії, Фінляндії та деяких інших країн. Основа відмінність від романської правової системи полягає в тому, що в цій правовій системі основну роль відіграє німецьке, а не римське право, а

також – судовий прецедент хоча й не визнається джерелом права, але він враховується судами при винесенні своїх рішень.

Основна відмінність романо-германської та англосаксонської правових сімей – ставлення до судового прецеденту як до одного з джерел права і наділення суддів правотворчою функцією. Так власне, для англосаксонської правової системи головним джерелом права являється – судовий прецедент. Як наслідок, судді наділені повноваженнями, створювати нові норми права, які повинні обов’язково враховуватися при ухваленні всіх наступних судових рішень та відповідати їм. Таким чином, саме по собі судове рішення з конкретної справи в розумінні англосаксонської правової сім’ї, є по-суті нормою права. Враховуючи таку особливість, види адміністративних стягнень в законодавстві держав, які належать до цієї правової сім’ї не є систематизовані та виокремлені в єдину правову норму [4, с. 184; 13, с. 71].

Тоді як, представники романо-германської правової сім’ї використовують судову практику у якості допоміжного джерела права. Тут суди не наділяються правотворчою функцією, тобто – їхня діяльність не може бути спрямована на створення нових норм права. Натомість, основною функцією судової практики в романо-германській правовій сім’ї є інтерпретаційна функція. Окремо, варто відзначити особливості германської правової системи, яка визнає необхідність наведення правових обґрунтувань в прийнятих суддями рішеннях, які повинні бути підкріплені посилання на ухвалені раніше судові рішення, або повинні спростовувати їх. Однак, таке посилання на вже ухвалені судові рішення не має обов’язкової сили у якості прецедентних [9, с. 409; 11, с. 10–11].

Таким чином, дослідження адміністративного права Німеччини, Франції та Великої Британії, як найбільш розвинених представників кожного із згаданих правових систем, про що більш детально описано в інших підрозділах Розділу II цієї курсової роботи, дозволить визначити найбільш ефективні шляхи вирішення проблем, які виникли в українському законодавстві. Крім цього, такий порівняльно-правовий аналіз адміністративного законодавства зарубіж-

них країн, дозволить уникнути проблем та складнощів з якими стикнулися ці держави під час вдосконалення свого законодавства.

2.2. Особливості адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень в законодавстві Німеччини: порівняльно-правовий аналіз.

Найбільш подібним до адміністративного законодавства України з числа усіх досліджуваних держав, в силу низки історичних обставин, є законодавство Федеративної Республіки Німеччина (далі по тексту – Німеччина). Не дивно, що у законодавстві Німеччини, поняття «Verwaltungsrechtliche Verantwortlichkeit», тобто – «адміністративна відповідальність», не має єдиного і чіткого визначення, а є скоріше комплексним поняттям, що охоплює різні види юридичних наслідків за порушення норм публічного права, залежно від суб'єкта, характеру порушення та відповідної галузі законодавства. Зі змісту Закону про адміністративні правопорушення, який дослівно на німецьку мову перекладається, як «Ordnungswidrigkeitengesetz», та є найбільш наближений до змісту досліджуваного поняття, і розуміється, як «обв'язок суб'єкта публічного права (держави, органів влади, інших публічних інституцій) нести юридичні наслідки за свої неправомірні діяння, а також – обов'язок фізичних і юридичних осіб нести відповідальність за порушення норм публічного права» [17, с. 220].

Водночас, законодавство ФРН, розрізняє інші види адміністративної відповідальності, залежно від контексту і виду порушення, а саме [20, с. 483–485]:

- «Staatshaftung», відповідальність держави, яка встановлюється власне Основним Законом Німеччини та деякими спеціальним законами про відповідальність держави на рівні федеральних земель;
- «Verwaltungsverfahrensgesetz», відповідальність органів державної влади і місцевого самоврядування за законність їх дій та рішень, а також – осіб, які беруть участь в адміністративному процесі. Характерним тут є те, що у випадку не виконання адміністративного наказу, може бути накладено стягнення у вигляді штрафу, при цьому такий штраф не є покаранням, а виконує функцію підпорядкувати громадянина, який відмовляється дотримуватися такого наказу.

Як і для більшості західноєвропейських держав, право яких формувалося під впливом римського права, законодавству Німеччини як законодавства країни із адміністративно-деліктним правом кримінально-правового характеру, на встановлення виду відповідальності та процедури застосування адміністративних стягнень поширюються кримінально-процесуальні норми. При цьому, унікальною особливістю законодавства ФРН є те, що у випадку якщо діяння містить ознаки як адміністративного проступку, так і кримінального злочину, до нього будуть застосовуватися норми тільки кримінального закону, а розслідування здійснюватиметься прокурором, а не компетентним адміністративним органом [17, с. 221; 20, с. 485].

У законодавстві Німеччини, можна виділити такі види провадження із застосуванням санкцій: спрощений та загальний, який певною мірою характерний також і українському законодавству. Спрощене провадження може бути застосоване працівниками поліції виключно за дотримання таких обов'язкових умов, як [19, с. 590, 593–594]:

- санкція статті, за якою притягують особу до адміністративної відповідальності, не перевищує суми в розмірі – 35-ть євро;
- особою, котру притягують до адміністративної відповідальності повинна надати свою добровільну згоду і визнати себе винною у вчиненні нею правопорушення.

Тоді як, загальне провадження із застосуванням адміністративних санкцій у німецькому законодавстві, поділяється на два підвиди, які застосовуються у випадку, коли хоча б одна з умов спрощеного провадження не виконуються.

Перший підвид, провадження в адміністративно-деліктному процесі, воно характеризується тим, що працівники правоохоронних органів здійснюють розслідування правопорушення: викликають, заслуховують порушника, свідків, оцінюють докази, проводять необхідні експертизи, що в кінцевому результаті завершується прийняттям працівниками правоохоронних органів процесуального документа – постанови про накладення штрафу. При чому така постанова

може бути оскаржена в судовому порядку, тоді як постанова винесена за результатами спрощеного провадження, оскарженню не підлягають [20, с. 484].

Другий підвид, провадження у суді, практично ідентичний з першим, але за його результатами рішення про накладення штрафу приймає спеціалізований адміністративний суд, яких у кожному із 16-ти регіонів Німеччини є від двох до чотирьох штук в залежності від кількості населення територіальної одиниці. Це рішення може бути оскаржене в касаційному порядку до Вищого адміністративного суду, який є в кожному з регіонів Німеччини. Рішення цього суду може бути оскаржене виключно на федеральному рівні, після звернення до Федерального адміністративного суду [14, с. 104; 19, с. 590–592].

Крім цього, в порівнянні з адміністративним законодавством України, для німецького законодавства, характерним є менший перелік видів адміністративних стягнень за вчинення «Ordnungswidrigkeiten», тобто – адміністративні правопорушень. Вичерпний перелік санкцій, які застосовуються в такому випадку передбачений положеннями, що закріплені у § 17 Закону про адміністративні правопорушення (тобто – «Ordnungswidrigkeitengesetz»), та включає в себе такі види, як [14, с. 104–105; 20, с. 484]:

1. Штраф, (нім. – «Geldbuße»). Цей вид адміністративного стягнення є основним та застосовується найчастіше. При цьому розмір штрафу, як і в законодавстві України, визначається залежно від тяжкості правопорушення та ступеня вини порушника і може бути різним.

Особливістю саме німецького законодавства полягає в тому, разом із штрафом може бути застосовано будь-який додатковий захід впливу, якщо це прямо передбачено законом. Водночас, інші заходи впливу, тобто – інші види адміністративних стягнень, також можуть застосовуватися окремо від штрафу у випадках, які теж прямо передбачені законом.

2. Попередження з зобов'язанням сплатити грошову суму (нім. – «Verwarnung mit Verwarnungsgeld»). Такий вид стягнення, як правило застосовується за вчинення зовсім незначних правопорушень.

3. Заборона керування транспортним засобом (нім. – «Fahrverbot»). Цей вид стягнень застосовується виключно за серйозні порушення правил дорожнього руху.
4. Конфіскація (нім. – «Einziehung»). Як і в українському законодавстві цей вид стягнень, стосується предметів, які були використані для вчинення правопорушення та (або) отримані внаслідок його вчинення.
5. Позбавлення права займати певні посади або здійснювати певну діяльність (нім. – «Berufs- oder Gewerbeverbot»). Застосовується у тих випадках коли правопорушень, пов'язаних з професійною чи господарською діяльністю є серйозними або систематичними.

Окремо хочеться зауважити, що вище згаданий вид адміністративного стягнення, а саме: попередження з зобов'язанням сплатити певну грошову суму, не має аналогів в українському законодавстві. Звісно, в ст. 22 КУпАП міститься дещо подібний вид стягнення – «усне зауваження», який також застосовується за вчинення малозначних адміністративних правопорушень. Проте, суть цих двох стягнень є зовсім різною, оскільки в розумінні німецького законодавства воно є більш суворою для порушника [2].

Подібна ситуація, щодо різного розуміння та застосування одного і того самого виду адміністративного стягнення стосується «позбавлення права займати певні посади або здійснювати певну діяльність». Так власне, в українському законодавстві така санкція застосовується, як правило, як додаткове адміністративне стягнення і найчастіше застосовується щодо осіб, які вчинили корупційні правопорушення або інших подібні порушення доброчесності у сфері публічної служби, що власне закріплено законодавцем у змісті ст. 32-1 цього Кодексу. Тоді як в законодавстві Німеччини, такий вид адміністративного стягнення застосовується до значно ширшого порушень, а також використовується як основна санкція, а не додаткова до штрафу чи конфіскації [2; 19, с. 591].

Таким чином, можна підсумувати, що українське законодавство має багато спільних рис з німецьким законодавством у сфері адміністративної відповідальності, враховуючи тісні історичні зв'язки, а також – належність до однієї

правової сім'ї. Однак, враховуючи індивідуальність розвитку кожної правової системи, не дивно, що за виникли певні відмінності в конкретних видах адміністративних стягнень та процедурних аспектах. Зокрема, такий інститут як «попередження з зобов'язанням сплатити грошову суму» в чистому вигляді відсутній в законодавстві України, а застосування правового інституту «позбавлення права займати певні посади або здійснювати певну діяльність» має зовсім іншу сферу впливу та ефективність у виправленні правопорушників.

2.3. Правовий інститут адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень у французькому законодавстві: порівняльний аналіз правових аспектів.

Правовій системі Франції, характерне, на відміну від німецької правової системи, чітке відмежування адміністративного-деліктного законодавства від кримінального, що проявляється в неможливості застосувати положення норм, які застосовуються у кримінальних правовідносин до адміністративних. Власне цим, французьке адміністративне право більш подібне до українського, в якому також простежується відмежування адміністративно-деліктного законодавства від кримінального [17, с. 221].

Іншою характерною особливістю адміністративного права Франції, яка відрізняється від законодавства України та Німеччини, та є більш характерною для законодавства Великої Британії, є те, що воно – несистематизованим, тобто – є некодифікованим, і ґрунтується на значній кількості галузевих законодавчих актів. Проте для зручності використання положень, французькі вчені-теоретики створюють збірники усіх нормативно-правових актів, яких налічується понад 30-ть, що стосуються адміністративного права [14, с. 103–104; 25, с. 90].

Якщо говорити про зміст досліджуваного нами поняття «адміністративна відповідальність», то в французькому праві, як і в українському, законодавець не надав легального визначення цьому поняттю. Проте, суть цього правового явища впливає із сукупності адміністративно-деліктних норм, які закріплені, як вже раніше згадувалося у більше ніж 30-ти нормативно-правових актах. Від так, адміністративна відповідальність – це багатогранна система з публічно-

правовим характером, яка тісно прив'язана до адміністративних органів, має специфічну процедуру притягнення, їй властивий принцип пропорційності, а її мета полягає у забезпеченні законності та ефективності функціонування публічної влади [17, с. 221].

Особливість французького розуміння поняття «адміністративної відповідальності» полягає в тому, що саме Франція була першою державною в якій відбулося відокремлення адміністративної відповідальності від цивільного права, ще в далекому 1873-му році [22, с. 85–86].

Унікальною та незвичною, є процедура притягнення до адміністративної відповідальності у Франції. Так власне, поліцейські та жандарми не наділені правом притягувати до відповідальності осіб, які вчинили адміністративне правопорушення. Вони займаються виключно виявленням та оформленням таких правопорушень, а безпосередній розгляд здійснює спеціальний орган – поліцейський трибунал, який виступає спеціальним судом, створений з метою вирішення виключно справ про дрібні правопорушення. Таким чином, навідміно від німецького та українського історичного досвіду формування та становлення адміністративних судів, які включені до судової системи держави, для Франції, характерним є те, що адміністративні суди виникли з адміністративних органів, тому їх очолює Державна рада. В результаті чого, у адміністративні суди тісно пов'язані саме з публічною адміністрацією [20, с. 483–485].

Аналізуючи характерні ознаки адміністративної відповідальності у французькому законодавстві, можна виявити кілька аспектів, які або зовсім, або в дещо іншій формі присутні в українському законодавстві про адміністративні правопорушення. Однією з відмінностей є історично сформована автономність адміністративної відповідальності від цивільного права у Франції, що особливо підкреслюється рішенням у справі «Blanco». В Україні, хоча адміністративна відповідальність і розглядається як окремий вид юридичної відповідальності, її чітке відокремлення від цивільно-правових засад може бути менш вираженим, особливо коли йдеться про відшкодування шкоди завданої адміністративними органами [17, с. 221; 25, с. 89–90].

У французькому законодавстві навідмінно від українського, законодавець чітко не виділив систему адміністративних стягнень. В кожному нормативно-правовому акті, який регулює різні адміністративні правовідносини міститься свій перелік санкції, які до них застосовуються. Проте, можна виділити основні види адміністративних стягнень, які широко застосовуються у Франції. До них зокрема варто віднести наступні [20, с. 483–485; 21, с. 23]:

- штрафи (amendes administratives), фінансове покарання за недотримання встановлених норм, яке застосовується найчастіше. При цьому, французькому праву відомий правовий інститут штрафу за невиконання судових рішень;
- попередження (avertissement), являє собою офіційне застереження від адміністративного органу про неприпустимість вчинення правопорушень повторно.

При цьому, навідмінно від законодавства ФРН, такий вид стягнення не тягне за собою матеріальних втрат для особи, яка притягується до адміністративної відповідальності. Проте, така санкція впливає на призначення стягнень в майбутньому, адже виступає обтяжуючий чинник [19, с. 592; 25, с. 91]:

- призупинення діяльності (suspension d'activité), застосовується як правило до підприємств, в крайніх випадках до фізичних осіб;
- відкликання ліцензій або дозволів (retrait de licence ou d'agrément), цей вид стягнення застосовується до фізичних осіб та підприємств, які грубо порушили вимоги, які встановлені для здійснення певного виду господарської діяльності;
- обов'язок виконати певні дії (injonction de faire), спрямований на відновлення порушеного стану шляхом усунення наслідків правопорушення чи приведення діяльність у відповідність до встановлених нормативно-правовими актами вимог.

Таким чином, доходимо до висновку, що французька система адміністративних стягнень є гнучкою та різноманітною, що в свою чергу дозволяє ефективно реагувати на різні типи порушень, забезпечуючи дотримання закону

у сфері публічного адміністрування. Відсутність вичерпного списку санкцій допомагає адаптувати їх до конкретних обставин, зберігаючи при цьому принцип справедливості та пропорційності.

2.4. Адміністративна відповідальність та система адміністративних стягнень в праві Великої Британії: порівняльно-правовий аналіз.

Адміністративного права Великої Британії, є кардинально відмінним від українського, німецького та французького законодавства, адже воно належить до зовсім іншої правової сім'ї, про що більш детально було згадано в підрозділі 2.1. цього Розділу курсової роботи. Тільки на початку XX-го століття, відбуло-ся його відокремлення від конституційного права. Враховуючи особливості правової сім'ї, до якої належить британське законодавство, великий вплив на формування адміністративного права мають Хабеас корпус акт прийнятий ще в 1679-му році та Білль про права від 1689-го року [17, с. 221–223].

Крім цього, навідмінно від українського законодавства, де основні положення про адміністративну відповідальність та адміністративні стягнення закріплені в нормативно-правових актах. Тоді як, в законодавстві Великої Британії, такі положення сформульовані судами в процесі розв'язання справ за скаргами приватних осіб на неправомірні дії адміністрації.

Таким чином, якщо розглядати поняття «адміністративна відповідальність» в розумінні британського законодавства, то формального визначення цьому поняттю просто не існує. Однак, існують механізми, за допомогою якого реалізуються схожі за своїм внутрішнім змістом функції, що забезпечуючи дотримання регуляторних норм та притягнення до відповідальності за їх порушення. Цей механізм характеризується гнучкістю, широкою децентралізацією, яка проявляється в тому, що кожен орган має власні повноваження та процедури для застосування адміністративних санкцій [20, с. 483; 22, с. 86].

Звісно в українському законодавстві адміністративна відповідальність та стягнення містяться не тільки в КУпАП, але й в інших численних нормативно-правових акти. Проте, саме цей Кодекс відіграє центральну роль, та є по-суті основним кодифікованим актом, що регулює адміністративну відповідальність,

тоді як в законодавстві Великої Британії кодифікація норм, які регулюють цей вид юридичної відповідальності взагалі відсутня [2].

Іншою вагомою відмінністю, є те, що питання щодо притягнення до адміністративної відповідальності у Сполученому Королівстві можуть розглядатися як судами загальної юрисдикції, так і квазісудовими органами що здійснюють спеціальне правосуддя. Ці органи називаються «трибуналами», які по суті є фактично «неформальні» суди. Вони займають проміжне становище між адміністративним розглядом спорів та судовим розглядом. Усі трибунали поділяються на дві окремі групи [7, с. 221, 229–232]:

- трибунали у сфері управління економікою (податкові, промислові, земельні, транспортні, лісові трибунали, тощо);
- трибунали у сфері соціального управління (медичні, пенсійні трибунали, трибунали із соціального забезпечення, тощо).

З цього випливає, що британському адміністративному праві, яке водночас є правом Англії, Уельсу, Північної Ірландії та Шотландії, притаманна наявність трьох способів розгляду питань щодо встановлення адміністративної відповідальності та призначення адміністративних стягнень: адміністративний, судовий та квазісудовий. Тоді як законодавству України характерно тільки два способи: адміністративний та судовий розгляд справ [21, с. 92–94].

Отже, хоча Україна має систему адміністративної відповідальності, вона відрізняється від британської в плані децентралізації, ролі судового прецеденту та деяких інших аспектах.

В адміністративному законодавстві Великої Британії, не існує звичного як в українському законодавстві, переліку адміністративних стягнень, які були б чітко визначені та зібрані в одній статті. Навіть більше, такого поняття як «адміністративна санкція» в британському законодавстві не існує. Натомість є своєрідні регуляторні санкції, які можна розглядати як такі собі аналоги тих адміністративних стягнень, які передбачені в правових системах держав, які відносяться до романо-германської правової сім'ї, тобто – континентального права. До основних видів таких санкцій, відносяться наступні [22, с. 85–87]:

- штраф (fines): найбільш поширений вид санкцій в британському законодавстві, його розмір залежить від серйозності порушення, а також – повноважень конкретного органу;
- попередження (warnings): використовуються переважно як попереджувальний захід, особливо при перших порушеннях. В праві Великої Британії існують як попередження двох видів: усні та письмові;
- приписи про припинення порушень (enforcement notices): вимагають від фізичної особи або юридичної особи, припинити порушення та вжити заходів для його усунення;
- компенсаційні виплати (compensation orders): такий вид санкції вимагає від правопорушника виплатити компенсацію постраждалим.

Водночас для справедливості варто зауважити, що даний перелік, як вже згадувалося вище не є вичерпним. В британському законодавстві існує ціла низка специфічних санкцій, які в залежності від конкретної ситуації, а також – повноважень регуляторного органу, можуть застосовуватися в різноманітних суспільних правовідносинах, як в економічній сфері: податкові, промислові, земельні, транспортні, лісові відносини тощо, так і в сфері соціального управління: медичні, пенсійні відносини, правовідносини із соціального забезпечення тощо [17, с. 221–223; 21, с. 94–95].

Висновок до розділу 2

Отже, адміністративна відповідальність, як інститут публічного права, є невід'ємною складовою правових систем сучасних держав. Однак, незважаючи на спільну мету – забезпечення законності та правопорядку, – підходи до її реалізації суттєво відрізняються в залежності від історичних, правових та культурних особливостей кожної країни. Порівняльно-правовий аналіз інститутів адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень в законодавстві Німеччини, Франції та Великої Британії, з українським законодавством, дозволило виявляє як спільні риси, так і суттєві відмінності, що дозволяє глибше зрозуміти специфіку цього інституту в кожній з цих країн.

Тому, отримана аналітична інформація дозволяє обрати найбільш оптимальний та перспективний шлях для вдосконалення інститутів адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень українського законодавства. Значення порівняльно-правового аналізу важко переоцінити, адже він відіграє важливу роль у процесі вдосконалення національного законодавства та підвищення його ефективності. Він дозволяє глибше зрозуміти специфіку цих правових інституту в законодавстві кожної із досліджених країн. Крім цього, порівняльно-правовий аналіз підкреслює різноманітність підходів до розуміння самої суті змісту понять «адміністративної відповідальності» і «адміністративних стягнень» в різних правових сім'ях та системах, що є відображенням їх унікальних історичних та правових традицій.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ У ВІТЧИЗНЯНЬОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Правовий інститут адміністративна відповідальність є важливою складовою системи публічного права, спрямованим на забезпечення законності та правопорядку в сфері державного управління. В Україні, система адміністративної відповідальності, як вже згадувалося раніше в Розділі 1 цієї курсової роботи, регулюється КУпАП та іншими законодавчими актами. Вона має широкий спектр відповідальних суб'єктів, як фізичних, так і юридичних осіб, та різноманітні види адміністративних стягнень [2].

Водночас, якщо взяти до порівняння адміністративну відповідальність у Німеччині, то на федеральному рівні вона регулюється Законом про адміністративні правопорушення (нім. – Ordnungswidrigkeitengesetz), і додатково відповідними законами федеральних земель, які можуть бути різними в кожній із 16-ти федеральних земель з яких складається ФРН. Варто відзначити, що в німецькому законодавстві, правовий інститут адміністративної відповідальності розуміється чітким визначенням правопорушень, диференціацією санкцій залежно від їх тяжкості та розвиненою системою адміністративних судів, які ефективно контролюють діяльність адміністративних органів. До основних видів стягнень, які закріплені на федеральному рівні відносяться – штраф (нім. – Geldbuße) та попередження (нім. – Verwarnung) [19, с. 590; 22, с. 85–86].

Не менш цінним в цьому плані є досвід Франції, який детально описаний в Розділі 2 цієї курсової роботи. Так власне, адміністративна відповідальність за французьким законодавством є децентралізованою та в залежності від сфери її виникнення, регулюється різними нормативно-правовими актами. Основні принципи адміністративної відповідальності на відмінно від законодавства України та ФРН, закріпленні не в окремому кодифікованому нормативно-правовому акті, а в Кримінальному кодексі та спеціальних законах, які регулюють ту чи іншу сферу діяльності в якій виникла така відповідальність. До основних видів стягнень в французькому адміністративному праві відносять: штрафи (фр. – amendes administratives) [25, с. 91].

Після детального дослідження адміністративного законодавства Франції та Німеччини, ми прийшли до висновку, що КУпАП – є застарілий і потребує значного оновлення, та ще більше – систематизації. Існує багато підзаконних актів та спеціальних законів, які регулюють адміністративну відповідальність у різних сферах, що ускладнює правозастосування. Тоді як, доприкладу у ФРН існує єдиний Закон про адміністративні правопорушення (нім. – *Ordnungswidrigkeitengesetz*), який є основним кодифікованим документом, що встановлює загальні принципи та процедури правового інституту адміністративної відповідальності та доповнюється іншими нормативно-правовими актами не на федеральному рівні, а лише на місцевому рівні. Тоді як у Франції незважаючи на те, що система регулювання адміністративного права є децентралізованою, загальні принципи інститутів адміністративної відповідальності і адміністративних стягнень є стабільними [2; 6, с. 116–117; 19, с. 590].

Враховуючи той факт, що КУпАП прийнятий 12-го липня 1984-го року, тобто, ще за часів існування Української Радянської Соціалістичної Республіки (далі – УРСР) та після численних редакцій за більше ніж сорок років існують та застосовується сьогодні. Все це зумовлює критичну необхідність розробити та прийняти новий Кодекс України про адміністративні правопорушення, який відповідатиме вимогам сьогодення, буде більш структурованим і чітким, міститиме легальне визначення таких понять, як «адміністративна відповідальність» та «адміністративне стягнення», а також – буде узгодженим з іншими галузями права [2; 12, с. 179].

В українському законодавстві перелік адміністративних стягнень є досить розширеним, навідмінно від законодавства ФРН, Франції та Великої Британії, проте інколи їх застосування виявляється непропорційним до скоєного правопорушення. Існують сумніви щодо дієвості та справедливості таких заходів, як оплатне вилучення та конфіскація. Основна увага приділяється штрафам, які вважаються більш універсальними та економічно обґрунтованими. Інші види санкцій застосовуються вкрай рідко, якщо взагалі застосовуються. В результаті існує реальна необхідність перегляду систему видів адміністративних стягнень,

та за необхідності скоротивши їх перелік, зосередившись основну увагу на найбільш ефективних та пропорційних стягненнях, таких як наприклад штрафи та усні попередження [18, с. 55].

Адміністративна процедура в Україні є складною та занадто забюрократизованою, що затягувати розгляд справ і як наслідок, порушує права осіб, котрі притягуються до адміністративної відповідальності. В суспільстві існує недовіра та занепокоєння щодо незалежності та неупередженості органів, які розглядають справи щодо притягнення до адміністративної відповідальності. У Німеччині більшість справ про адміністративні порушення розглядаються адміністративними органами з можливістю оскарження у суді. У Франції чітко розмежовуються адміністративне розслідування та судовий процес. Необхідно спростити адміністративну процедуру для підвищення її прозорості та ефективності, а також посилити захист прав людей, включаючи право на захист і оскарження рішень. Система оскарження повинна передбачати можливість звернення як до вищого адміністративного органу, так і до суду [6, с. 116].

Виконання постанов адміністративних рішень, зокрема щодо штрафів, часто виявляються недієвими. Існують труднощі зі стягненням заборгованостей та уникненням виконання рішень. У ФРН та Франції існують дієві та ефективні механізми для уникнення таких ситуацій, що з поміж іншого включають співпрацю між відповідними органами. Враховуючи такий досвід, Україні варто поліпшити механізми виконання постанов про адміністративні стягнення через посилення контролю, впливу на боржників та покращення співпраці між органами, які здійснюють притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності [12, с. 167].

Поліпшення системи адміністративної відповідальності в Україні є критично важливим завданням. Досвід насамперед Німеччини та Франції, а також – частково Великої Британії, демонструє важливість [7, с. 85–86]:

- систематизації законодавства;
- оптимізації стягнень;
- спрощення процедури притягнення до відповідальності;

- посилення ролі судів;
- підвищення ефективності виконання рішень.

Запозичення та адаптація цього досвіду можуть сприяти створенню справедливої та ефективної системи адміністративної відповідальності, що дбатиме про законність і правопорядок у державному управлінні та захист прав громадян. Проте такі реформи слід здійснювати поступово з врахуванням особливостей українського законодавства та менталітету нашого населення.

Крім вище згаданих, так би мовити основних аспектів покращення правових інститутів адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень, є декілька додаткових, які допоможуть наблизити українське законодавство в цій сфері до європейських стандартів.

На сьогоднішній день в існуючому українському законодавстві часто можна віднайти нечітке формулювання правопорушень, що призводить до неоднозначних тлумачень і, як наслідок до реальної можливості, зловживань у правозастосуванні. Більше того, надмірна кількість бланкетних та відсильних норм ускладнює громадянам розуміння своїх обов'язків і відповідальності [18, с. 56–57].

Вкрай важливим завданням сьогодення, є проведення ретельного аналізу чинного законодавства, щоб усунути усі існуючі в ньому юридичні колізії та застарілі положення. Склади правопорушень мають бути конкретно визначені. Залучення вчених-теоретиків і практикуючих юристів до цього процесу є критично важливим. Недостатня правова обізнаність громадян і посадових осіб, які застосовують адміністративно-деліктне законодавство, може призводити до порушень прав, неправильної інтерпретації норм адміністративного права та низької ефективності системи загалом [7, с. 85–86].

Крім цього, необхідно розширити програми правової освіти для громадян щодо їхніх прав та обов'язків. Не завадить також проводити регулярні навчання для посадових осіб, що складають протоколи та розглядають адміністративні справи, що у свою чергу забезпечить необхідний рівень компетентності і правильного застосування принципів законності та справедливості. Чимало процесів,

пов'язаних із притягненням до адміністративної відповідальності, залишаються неефективними через паперовий формат. Це затягує строки, призводить до втрати документів та ускладнює контроль за справами. Необхідно активно впроваджувати сучасні інформаційні технології на всіх етапах провадження адміністративних справ. Тобто необхідно запровадити електронний документо-обіг, автоматизовані системи контролю, онлайн-сервіси для сплати штрафів та оскарження рішень, що впринципі вже частково зустрічається в нашій з вами державі. Саме така цифровізація покращить прозорість і ефективність роботи відповідних органів, а також – спростить взаємодію громадян з державою [12, с. 166–168; 18, с. 57].

Відповідно до норм чинного українського законодавства у багатьох випадках органи, їх посадові особи, які виявляють правопорушення, самостійно приймають рішення щодо наявності чи відсутності вини, що може вплинути на об'єктивність таких рішень. Недостатня спеціалізація осіб, що розглядають такі справи, також може знижувати якість прийнятих рішень. Тому вважаємо за необхідне розглянути можливість створення окремих спеціалізованих органів для розгляду адміністративних правопорушень, окрім судів, які б були уповноваженні діяти незалежно від контролюючих органів, які виявляють правопорушення. Необхідність передання розгляду цих справ окремому органу, а не суду зумовлена також тим, що значна частина адміністративних спорів вже вирішується в судовому порядку, що створює навантаження на судову систему і може бути тривалим та витратним для сторін [6, с. 116; 18, с. 57].

Впровадження таких заходів у комплексі з раніше згаданими реформами дозволить суттєво покращити систему адміністративної відповідальності в Україні, наблизивши її до європейських стандартів і забезпечивши ефективний захист прав та інтересів громадян і держави. Реалізація таких змін потребує міжвідомчої співпраці, а також – участі різних експертів та громадськості.

Висновок до розділу 3

Отже, враховуючи все вище зазначене у цьому розділі, звертаємо увагу на те, що правові інститути адміністративної відповідальності та адміністративно-

го стягнення в Україні потребують суттєвого оновлення, що має ґрунтуватися на досвіді передових європейських держав, таких як Німеччина, Франція та частково Велика Британія. Чинний КУпАП, прийнятий ще в радянські часи, не відповідає сучасним вимогам, і його складна структура, численні підзаконні акти та застарілі положення значно ускладнюють правозастосування.

На відміну від української моделі адміністративного права, система ФРН характеризується централізованим регулюванням через єдиний кодекс, чітким визначенням правопорушень. Законодавство французії у свою чергу демонструє приклад гнучкої децентралізації із збереженням стабільних принципів. Обидві європейські правові системи, які належать до романо-германської правової сім'ї, як і українське право, мають ефективні механізми виконання адміністративних рішень та захисту прав громадян.

Для України ключовими напрямками реформування правових інститутів адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень повинні стати – систематизація законодавства, спрощення адміністративної процедури, посилення судового контролю, цифровізація процесів та пришвидшений розвиток громадянського суспільства. Також необхідно створити незалежні спеціалізовані органи, що розглядатимуть адміністративні справи. При цьому, реформування повинне відбуватись поступово, з урахуванням національних особливостей, із залученням вчених теоретиків, юристів-практиків та громадськості, що сприятиме створенню справедливої, а також – ефективної системи адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень.

ВИСНОВКИ

Отже, в результаті проведеного дослідження було з'ясовано, що поняття адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень у вітчизняному законодавстві мають складну та багатоаспектну природу, що породжує численні дискусії, як серед вчених-теоретиків, так і юристів практиків. Відсутність законодавчо закріплених дефініцій, тобто – визначень, цих понять призводить до неоднозначного їх трактування в юридичній практиці та літературі. Існують суттєві відмінності у підходах науковців до розуміння природи такого поняття як «адміністративна відповідальність». Одні з них вбачають у ній виключно каральну функцію, тоді як інші – обов'язок особи відповідати за протиправну поведінку. Таким чином, українська адміністративно-правова наука знаходиться в пошуку уніфікованої дефініції досліджуваного явища.

В курсовій роботі з'ясовано, що поняття «адміністративне стягнення» не має однозначного тлумачення як в нормативно-правових актах, так і у адміністративній науці. Законодавче визначення цього поняття, яке міститься в Кодексі України про адміністративні правопорушення, розкриває передусім його мету, але аж ніяк не зміст. Разом з цим, законодавець сформував логічну, диференційовану систему адміністративних стягнень, яка дозволяє ефективно реагувати на порушення залежно від їх тяжкості. Встановлено, що в українському адміністративно-деліктному законодавстві адміністративне стягнення виступає як важливий інструмент публічно-правового реагування, що поєднує в собі такі три важливі функції як: каральна, виховна та превентивна.

Аналізуючи зарубіжний досвід таких розвинених європейських держав, як Федеративної Республіки Німеччина, Франції та Великої Британії, виявлено суттєві відмінності в розумінні та реалізації інституту адміністративної відповідальності, які насамперед зумовлені правовими традиціями та історичними особливостями кожної із вище згаданих країн. Так власне, в німецькому праві адміністративна відповідальність значною мірою наближена до кримінальної, та включає чітку процедуру та переважає централізований підхід. Тоді як для французького права більш характерним є децентралізована модель із широким

використанням адміністративних актів, а також із гнучкою системою санкцій. У Великій Британії адміністративна відповідальність не кодифікована, і значну роль відіграють судові та квазісудові органи, що свідчить про високу ступінь правотворчої активності судів. Таким чином, кожна із вище згаданих держав демонструє власні шляхи досягнення балансу між публічними інтересами і правами особи при застосуванні адміністративної відповідальності та санкцій.

У заключному розділі курсової роботи було розглянуто основні напрямки вдосконалення правових інститутів адміністративної відповідальності та адміністративного стягнення в українському законодавстві шляхом впровадження та адаптації найбільш ефективних реформ, які запровадженні найбільш розвиненими європейськими країнами. Встановлено, що КУпАП, потребує суттєвого оновлення, зокрема, впровадження чітких дефініцій основних понять, систематизації норм, а також адаптації іноземного досвіду.

Загалом, проведене дослідження довело, що подальший розвиток правових інститутів адміністративної відповідальності та адміністративних стягнень має відбуватися із врахуванням як національного правового досвіду, так і сучасних європейських тенденцій. В умовах євроінтеграційних процесів, актуальним є запозичення кращих практик західноєвропейських країн, зокрема тих, що стосуються правової визначеності, доступу до правосуддя, розмежування функцій органів влади і судів, а також – чіткості та логічності норм права. Це дозволить посилити правову культуру серед населення, сформувати довіру до правозастосовних органів та підвищити правову обізнаність громадян. При цьому таку вдосконалення адміністративної відповідальності та системи адміністративних стягнень в Україні повинно відбуватись у гармонії з міжнародними стандартами, дотримання яких є умовою побудови правової держави. Отримані результати дослідження можуть стати основою для формування нової філософії адміністративного права в Україні, що відповідатиме принципам верховенства права, поваги до людської гідності та правової справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Дата останнього оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#%20Text> (дата звернення: 10.02.2025).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 01.10.1996 р. Дата останнього оновлення: 01.02.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 10.02.2025).
3. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 р. за № 3773-VI. Дата останнього оновлення: 06.02.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення: 23.03.2025).
4. Банчук О.А. Доповідь адміністративно-деліктне законодавство в європейських державах і пропозиції щодо його реформування в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. Київ, 2021. № 2. С. 183–185.
5. Білоус-Осінь Т.І. Правова природа адміністративних стягнень. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 26 квіт. 2024 р.). Одеса : Фенікс, 2024. С. 32–34.
6. Бондар В.В. Актуальні проблеми притягнення до адміністративної відповідальності. *Юридичний бюлетень*. Одеса, 2021. Вип. 23. С. 115–120.
7. Гончарук С.Т., Волонець Д.Ф. Інститут адміністративної відповідальності: окремі кроки оптимізації. *Право і суспільство*. Івано-Франківськ, 2021. №.3. С. 81–87.
8. Добрянська Н.В. Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності та елемент державного примусу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Львів, 2024. Вип. 2. С. 30–35.
9. Дручек О.В., Зварич Р.В., Новікова М.М. Романо-германська та англосаксонська правові системи: історичні аспекти формування та основні характеристики. *Право та державне управління*. Київ, 2023. № 2. С. 405–414.

10. Дубова К.О. Прогностичні погляди на перелік адміністративних стягнень в національному законодавстві. *Трибуна молодого науковця*. Дніпро, 2022. № 4(37). С. 132–136.
11. Єгоров А.Є. Судова практика як джерело права: порівняльний аналіз континентальної, англосаксонської та української правових сімей. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Київ, 2024. № 1. С. 9–16.
12. Комарницька І.І. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми та перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, 2018. № 894. С. 165–170.
13. Корнелюк Ю., Кратко Т. Особливості становлення та розвитку англо-американської правової системи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, 2020. № 4(28). С. 69–76.
14. Ковбас І.В., Крайній П.І. Адміністративна процедура за законодавством України та окремих зарубіжних країн. *Проблеми законності*. Харків, 2023. Вип. 163. С. 93–110.
15. Лотоцький М.М. Поняття та сутність підстав адміністративної відповідальності. *Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики* : матеріали XVI міжнар. наук.-практ. конф. («21» груд. 2023 р., м. Львів). Львів, 2023. С. 117–122.
16. Маслак О.В., Резнік О.М. Проблемні аспекти системи адміністративних стягнень в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. Вип. 4. С. 131–134.
17. Миронюк Р.В., Миронюк С.А. Особливості застосування поліцейськими заходів адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення і порядку оскарження їх застосування: зарубіжний досвід і впровадження його в Україні. *Police activity in Ukraine and European countries: modern standards and unification options*: Collective monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. С. 214–239.

18. Миколенко О.І., Миколенко О.М. Особливості вдосконалення національного законодавства про адміністративну відповідальність. *Правова держава*. Одеса, 2021. № 44. С. 54–58.
19. Міхеєв М.В. Адміністративно-правове забезпечення адміністративних конфліктних і неконфліктних проваджень у країнах ЄС (на прикладі Німеччини у порівнянні з досвідом України). *Альманах права*. 2024, Вип. 15. С. 589–597.
20. Міхеєв М.В. Аналіз правового регулювання адміністративних конфліктних проваджень у європейських країнах для розвитку вітчизняного законодавства. *Альманах права*. 2023, Вип. 14. С. 483–486.
21. Петренко Н.Д. Судовий штраф в цивільному процесі України, країн Європи та США: дис. ...д-ра філософії з галузі знань 08 за спеціальністю 081. Одеса, 2025. 280 с.
22. Сидельніков О.Д., Кисилевич О.В. Зарубіжний досвід законодавчого регулювання адміністративної відповідальності. *Молодий вчений*. Одеса, 2020. № 4(56). С. 84–87.
23. Тернущак М.М., Білоус В.Т. Адміністративні стягнення: правова характеристика, порядок та строки накладення. *Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал*. Ірпінь, 2024. Вип. 2 (15). С. 203–212.
24. Чижук В. Поняття, ознаки та особливості адміністративної відповідальності. *Літописець*. Житомир, 2021. Вип. 16. С. 265–268.
25. Чорна В.Г. Міжнародна практика застосування адміністративно-правових обмежень на прикладі Франції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород, 2021. Вип. 52, Т. 2. С. 89–92.
26. Юдін Я. Щодо встановлення змісту та сутності поняття «адміністративна відповідальність». *Law. State. Technology*. 2024, Вип. 4. С. 64–68.